

Seminární práce na téma:

Deliktní způsobilost a trestání mladistvých

Delikt

Deliktem se rozumí zaviněné porušení práva (právní povinnosti), jehož znaky jsou uvedeny v zákoně. Delikty dělíme především podle způsobu ochrany objektu, jenž delikt ohrožuje nebo vůči němuž působí škodlivě a tomu odpovídající povaze a způsobu realizace donucení, na veřejnoprávní delikty a soukromoprávní delikty. Veřejnoprávní delikty dále dělíme na trestné činy a správní delikty.

Subjekt deliktu

Subjektem deliktu, tedy protiprávního jednání je ten, kdo se dopustil porušení právní povinnosti a kterému právo přiznává a stanoví způsobilost k právní odpovědnosti. Rozlišuje se především mezi právním postavením fyzických osob a právnických osob. Fyzické osoby musí splňovat určité podmínky, aby byly způsobilé k právní odpovědnosti. Konkrétně právo stanoví způsobilost k právní odpovědnosti pouze subjektům, které jsou způsobilé volit právu odpovídající variantu svého chování a mají také tudíž relativní svobodu vůle. Ty osoby, které takovéto způsobilosti nemají, nepovažuje právo za způsobilé k trestní odpovědnosti za zaviněné protiprávní jednání. Proto je právně odpovědný zpravidla pouze ten, kdo je příčetný, a kdo dovrší určitý věk. Dále se budu zabývat především právě věkovým hlediskem. Hlavně mladistvími a jejich trestáním.

Mládež

Dne 1. ledna nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“). Tento zákon významným způsobem mění a doplňuje dosavadní právní úpravu sankcionování mládeže a řízení ve věcech mladistvých. Zabývá se také postihem delikventních projevů dětí. V ustanovení § 2 se říká, že podle tohoto zákona se rozumí mládeží děti mladší patnácti let a mladiství, dítětem ten, kdo v době

spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku a mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

Tento zákon představuje významný mezník. Nově je totiž problematika trestního postihu mladistvých pachatelů upravena komplexně ve zvláštním zákoně. Než tento zákon nabyl účinnosti, byla součástí trestní odpovědnost a sankcionování mladistvých součástí trestního zákona a řízení ve věcech mladistvých bylo součástí trestního řádu. Obě tyto právní úpravy byli přitom koncipovány jako výjimka z obecné úpravy vztahující se na dospělá pachatele a obviněné. Proto je hned §1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže věnován vztahu k jiným zákonům. Pokud tento zákon neobsahuje zvláštní ustanovení, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných předpisů. To koresponduje s ustanovením § 74 trestního zákoníku, podle něžž trestní odpovědnost a sankce jim ukládané upravuje zvláštní zákon a pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle tr. zák..Podobné je i ustanovení § 291 trestního řádu, kde se říká, že řízení ve věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon a pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona. Je tedy jasné, že obecnými právními předpisy, podle § 1 odst. 3 zák. mládeže jsou především tyto zákony. Podpůrnou platnost mají ale i zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Trestání mladistvých

Podobně jako je tomu u trestní odpovědnosti, se i u právních následků trestného činu, tj. u ukládání trestů mladistvým, uplatňuje rozdílný přístup.

Obecná právní úprava pro dospělé pachatele obsažená v trestním zákoně, rozlišuje mezi dvěma druhy trestněprávních sankcí- tresty a ochrannými opatřeními. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže používá pro možné právní následky spáchaného provinění souhrnné označení- opatření.

Rozdíl mezi tresty pro dospělé a tresty pro mladistvé je i v zákonech deklarovaném účelu. Zatímco trestní zákoník v ust. § 23 odst. 1 o účelu trestu stanoví, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti, zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 9 odst. 1 říká, že účelem

opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění. Z toho vyplývá, že opatření ukládaná mladistvým jsou orientována především do budoucnosti. Větší důraz, než u trestání dospělých pachatelů, je kladen především na nápravu a sociální reintegraci.

Mladistvému lze uložit tři druhy opatření. Jsou to výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Trestní opatření lze přitom (podle § 3 odst. 2 zák. mládeže) použít pouze, pokud by jiná opatření zřejmě nevedla k dosažení účelu zákona (podle § 9 odst. 1 zák. mládeže).

Nejmírnější sankcí pro mladistvé jsou výchovná opatření. Kromě obecného účelu (podle § 9 odst. 1 zák. mládeže), mají navíc usměrňovat způsob života mladistvého a tím podporovat a zajišťovat jeho výchovu. Výchovnými opatřeními jsou dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Dohled probačního úředníka je obdobný, jako § 26 tr.zák. stanovících obsah dohledu a povinnosti dospělého pachatele. Rozdíl je především v tom, že u mladistvého je účelem probačního dohledu také sledování způsobu výchovného působení rodičů na mladistvého. Každé jednotlivé výchovné opatření lze, dovoluje-li to jeho povaha, uložit současně s uložením ochranného nebo trestního opatření. Výchovná opatření lze také ukládat již během trestního řízení. Je k tomu ale potřeba souhlas pachatele.

Prvním výchovným opatřením je probační program. Probačním programem se rozumí, zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program. Na rozdíl od dohledu probačního úředníka, není u probačního programu funkce úředníka pouze dohlížet na mladistvého, ale ve spolupráci s mladistvým vytváří individuální program výkonu.

Mladistvému mohou být uloženy i výchovné povinnosti. V zák. mládeže (§ 18) je uveden demonstrativní výčet možných výchovných povinností. Mladistvému může být uložena výchovná povinnost, aby zejména a) bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, b) jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona, c) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, d) usiloval o vyrovnání s poškozeným, e) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, f) podrobil se

léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, g) podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

Podstatou napomenutí s výstrahou je důrazné napomenutí mladistvého v jeho přítomnosti a v přítomnosti jeho zákonného zástupce. Současně s napomenutím může soud přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, jíž je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení v němž žije.

Další skupinou opatření jsou ochranná opatření (§ 21 zák. mládeže). Ochranná opatření jsou tvrdší sankcí, než výchovná opatření. S jejich výkonem je totiž spojeno omezení práv a osobní svobody. Jejich trvání je závislé, na tom, zda stále trvá jejich účel. O potřebě dalšího trvání rozhoduje soud. Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabránění věci a ochranná výchova. Ochranná výchova se uděluje na základě zák. mládeže, ochranné léčení a zabránění věci se ukládají podle trestního zákona.

Trestní opatření jsou poslední skupinou opatření. Vychází z trestů v trestním zákoně, jsou ale omezena na ty, které jsou taxativně uvedeny v § 24 zák. mládeže. To jsou obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněné.

Zdroje:

Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva. Praha: Eurolex bohemia s.r.o. 2001

Harvánek, J. a kol., Základy teorie práva. Brno: Masarykova univerzita, 2002.

Jelínek, J., Melicharová D., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Linde Praha a.s. 2004.

Trestní zákoník.